

{ביאור גדרי איסור סיכה ונתינה והחילוקים לדינא ביניהם} לעיל ו, ב באיסור כרת של סך בשמן המשחה באמת מצינו בתורה שני דברים, יש לאו של לא ייסך – סיכה, ויש איסור נתינה, כמו שנאמר בכרת ואשר יתן ממנו על זר וכו', וע' להלן בגדר חילוקם, ומבואר בפשטות הגמ' דדיניהם חלוקים, ויש שני דברים מה סיכה אף נתינה וכו', ובברייתא נחלקו ר"מ ור"י בדין מלכים וכהנים דאינו זר מעיקרא או עכשיו הם זרים. וכתב הרמ' (כלי המקדש א, י) דדין זה רק לגבי נתינה דשם כתיב לשון ואשר יתן ממנו על זר וכו', אבל סיכה חייב בכ"ש. ואינו ברור בסוגיא שיש חילוק, ואדרבה בפשטות הברייתא איירי בסיכה, וע' להלן דהרישא של בהמה וכלים יתכן דהוא רק לגבי סיכה, ואעפ"כ לגבי דין הסיפא של מלכים וכהנים פי' הרמ' רק לגבי נתינה פטור.

ובשפת אמת כתב די"ל דמקורו של הרמ' לזה מגמ' להלן ז, א דכהן שלקח משמן המשחה לבני מעיו חייב, והלא לר"י כהן עצמו פטור, ומשמע דדין זה מוסכם, ופי' הרמ' דדין זה נוגע לסיכה, ובסיכה לא נחלקו. והגם דלשון הגמ' שם נתינה בע"כ איירי בסיכה, וכן פסק הרמ' שם להדיא. שנית – נחלקו ר"מ ור"י בשיעור נתינה דלר"י רק כזית כמו בעלמא, ור"מ כמו סיכה. ובזה נחלקו הרמ' והראב"ד מה הדין לר"י בסיכה האם כל המחלוקת רק בנתינה, אבל בסיכה לכו"ע בכ"ש, וכן הוא שיטת הראב"ד שם, והרמ' ס"ל דלר"י גם סיכה בעי כזית.

ובאמת לשון הברייתא לפנינו הוא כמה יסוך ויהא חייב וכו' ולרמ' א"ש דנחלקו גם בסיכה, אבל לראב"ד בע"כ קאי אנתנה וכג' בגליון הגמ' כמה יתן ויהא חייב. ולמעשה עוד אמרו בגמ' דלסיכה לממשח כהנים ומלכים בכ"ש, ולראב"ד פי' הנו"כ שם וע' ערל"נ ובאר שבע דבע"כ ב' דברים הם, דסיכה בכ"ש, וכן לכהנים ומלכים נמי בכ"ש. אבל לרמ' כתב הכס"מ דהכל דבר א' דסתם סיכה בכזית לר"י, ורק לכהנים ומלכים בכ"ש.

ובבאר שבע הבין דכוונתו דהגם דלכל אדם בכזית מלכים גרע טפי, [וכאמור כל המחלוקת למיפטר רק בנתינה ולא בסיכה]. ותמה עליו טובא דלא יתכן להחמיר בהם יותר, וע"ש. אבל כבר כתבו כולם דכוונתו כתו"י ושטמ"ק דמלכים וכהנים היינו למצותן. באופן דנחלקו הרמ' והראב"ד אם שיעור כזית של ר"י הוא רק בנתינה או אפי' בסיכה.

דין שלישי הוא דין הרישא של בהמה וכלים, דלשון הברייתא הסך וכו', ובבאר שבע דן אם זה דווקא, או אפי' סך, ולמסקנתו כתב, והו"ד במנחת חינוך מצוה קח, דדוקא סך פטור שנאמר שם על בשר אדם, וכן לשון לא ייסך וכו', אבל נתינה חייב גם בהם, והוא חידוש דין. [וע' אבני נזר (יו"ד סי' שיב אות ז) שדן בזה אם אכן יש חילוק בין סיכה לנתינה בזה וברמ' לא משמע שיש חילוק כזה ע"ש].

נמצא שיש ג' נידונים, מלכים וכהנים מבואר ברמ' דהפטור לר"י רק בנתינה ולא בסיכה, שיעור כזית של ר"י כתב הראב"ד דהוא רק בנתינה וסיכה בכ"ש, וקולא בסיכה בבהמה וכלים, ובנתינה חייב. ומעתה, בעיקר הדינים הרי כתיב סיכה בלאו ונתינה בכרת, וצ"ע ללמוד זה מזה לאזהרה וכרת, וע' מנחת חינוך וערל"נ שם בזה איך ילפינן זה מזה.

אך למעשה **בכתר ישועה** כתב שאף שמבואר כן להדיא בדברי הרמב"ם שיש חילוק בין סיכה לנתינה אין זה דבר מוסכם בראשונים, **ובתוספות בגיטין כ, א** נקטו שאין שום חילוק ביניהם והכל איסור אחד ששניהם אותו מעשה, שתוספות שם הקשו מדוע נתינה האמורה בשמן המשחה אינה בכל שהוא כמו הנתינה האמורה לענין תרומה. ותירצו, שהיות וכתבי תחילה האיסור בלשון סיכה ובכרת שינה התורה הלשון לנתינה שמע מינה שאין הכוונה לכל שהוא אלא לרבות נתינה בכזית. ומבואר מדבריהם שהכל איסור ומעשה אחד, שאם לא כן אינו ראיה מזה שלא כתיב לשון סיכה גם בכרת כיון שהוא ב' דברים נפרדים. וכן כתב **בגט מקושר** בדעת התוספות שסוברים שהכל מעשה אחד. ולפי זה מה שאומרת הגמרא 'מה סיכה בכל שהוא אף נתינה בכל שהוא' הכוונה כמו שפירש **רבינו גרשום** שכמו שבעבירת הלאו עובר בכל שהוא שזהו שיעור סיכה כמו כן עונש כרת אף שכתבי לשון נתינה שיעורו בכל שהוא.

והנה, לדעת הרמ' וראב"ד שיש חילוק אינו מבואר מה ההבדל ומהו עיקר הגדרתם, וכתב **הערוך לנר** שנראה שסיכה היא בידו או בדבר אחר מושך ומשפשף על הבשר, אבל נתינה היא בשפיכה ששופך השמן על הבשר מבלי שנוגע בו כשבא על בשרו¹. וע' כע"ז במים קדושים דסיכה נבלע בבשר ונתינה הוא על הבשר, אולם, בגט מקושר (אלגזי סי' א) כתב לבאר החילוק בין סיכה לנתינה שסיכה היא על הראש כמו

¹ וראה כעין זה בלשון התוספתא במכות (פ"ג ה"א) 'סכו בראשו בגופו באחד מכל אבריו אף על פי שלא שפסף הרי זה חייב', ולדברי הערוך לנר הפשט הוא שאף שלא שפסף ואינו בכלל סיכה מכל מקום חייב מדין נתינה.

מלכים וכהנים גדולים, ואילו נתינה היא בנתינת שמן על שאר חלקי הגוף, וע' להלן בשיטה מקובצת (ז, א אות ו) בשם תוספות רבינו פרץ שמשמע כדבריו. וע' עוד בהר המוריה (כלי המקדש א, י) ובכלי חמדה (שמות דף קמט, א) שכתבו חילוקים אחרים בין סיכה לנתינה.

{גדר איסור סיכה בתרומה והמסתעף בדין חילול}

כהן שסך בשמן של תרומה בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש. בעיקר איסור סיכת שמן תרומה לזר נחלקו הראשונים האם יש בסיכה איסור תורה מעיקר הדין או כל האיסור רק מדרבנן, **דעת הרמב"ם תרומות פ"י ה"ב** שסיכה כשתייה לכל דבר בין לגבי דין קיום מצות התרומה שהכהנים יכולים לסוך בשמן של תרומה ומקיימים בזה קיום דין התרומה, ואין בה משום הפסד תרומה, ובין לגבי איסור זרות שהזר שסך עצמו בשמן של תרומה חייב משום זרות כמו אכילה ושתייה. והמקור לזה הוא מגמרא **בנדה לב, א** שהגמרא שם אומרת שקטנה טמאה אסור לסוכה שמן של תרומה מהפסוק של 'ולא יחללו את קדשי בני ישראל' לרבות את הסך כשותה. אבל **רבינו תם** בתוס' נדה שם סובר שכל האיסור של סיכה לזר הוא רק מדרבנן, והפסוק שהביאה הגמרא בנדה לאיסור סיכה הוא רק אסמכתא בלבד. וכבר הקשה רעק"א (מע"ש פ"ב מ"א) מ"ש מקום תרומה דסיכה כשתייה, ולמה איסור שאני.

וכתב הערל"ג דבאמת לר"ת ק' דמיון הגמ' כאן מסיכת תרומה דמותר, לאיסור שמן המשחה, דתרומה רק מדרבנן וי"ל דלא גזרו כ"כ, אבל שמן המשחה דאורייתא אסור, וכתב דבע"כ כל דתקון דרבנן כעין דאורייתא תיקון, ע"ש.

ולמעשה בעיקר שיטת הרמ' יש לציין לדברי הגרי"ז בסו"ס במכתבים, ע"ש. ומה שהביא ע"ז דברי התוס' ישנים בכתובות (ל, ב) דס"ל דגם לאכילה כבר איתחל, ובע"כ ס"ל דאיסור סיכה כמו איסור אכילה והחילול מהני בע"כ גם לעיקר איסור גברא, אבל להרמ' י"ל דרק מצד ביטול קיום דין החפצא מותר ולא לגבי אכילה.

{למה אי אפשר לפרש הברייטא כפשוטה שאינו שב ומתחרט על העבירה}

מאי שבין ושאין שבין וכו'. ק' למה א"א לפרש כפשוטה, ותירץ **בשיטה מקובצת בשם הרא"ש** שאי אפשר לפרש כן בכוונת הברייטא, שלגבי יום הכיפורים כיון שאין צריך שום ידיעה לפני כפרה כמו גבי חטאת, אם כן לא מסתבר שיעכב הכפרה של יום הכיפורים בשביל זה שאינו מתחרט אם היה יודע שחטא².

אולם, **בגבורת ארי ביומא פה, ב** הקשה מעצמו קושיא זו על דברי הגמרא, למה אין הגמרא אומרת בפשיטות ש'אינן שבין' הכוונה שאינו מתחרט על העבירה, וחטאת ואשם אין לו כפרה אם אינו מתחרט. ו**בגבורת ארי** כתב להוכיח מכאן שקרבן חטאת ואשם אין צריך שום חרטה או תשובה, שכיון שבאים על השוגג גם אם אינו מתחרט יש לו כפרה. והוסיף, שזה שיש דין ווידוי בקרבנות צריך לומר שהווידוי אינו מעכב הכפרה ואינו אלא למצוה בלבד, שעיקר כפרת הקרבן יש גם בלי תשובה וחרטה. ולכן הוצרכה הגמרא כאן לדחוק ולפרש הברייטא שהפשט של 'אינן שבין' היינו שאומר שאינו רוצה כפרת הקרבן. והקשה מכאן זה על דברי **רש"י בשבועות יג, א** שכתב לפרש זה שהגמרא אומרת 'שחטאת ואשם אין מכפרין אלא על השבין', ופירש רש"י שהרי יש הלכה של ווידוי בחטאת ואשם ובעל כורחך שמתחרט ועשה תשובה, שאם לא כן אין לו כפרת הקרבן. ומבואר מדברי רש"י שחטאות ואשמות אין מכפרות עד שיתחרט ויעשה תשובה. וכן מפורש **ברש"י ביומא פה, ב** שכתב על זה ששנינו במשנה שחטאת ואשם ודאי מכפרין, שמסתמא תשובה נמי איכא שאם לא היה מתחרט לא היה מביא קרבן.

ובערוך לגר הוסיף שמה שפירש רש"י בשבועות שחטאות ואשמות אין מכפרין אלא על השבין, כיון שיש דין ווידוי, טעם זה מספיק רק באופן שאינו שב ומתחרט בכלל, אבל כאן בגמרא מבואר שגם אם מתחרט על עיקר העבירה ורק אינו רוצה בכפרת הקרבן הרי זה בכלל 'אינן שבין'. ולכן דקדק רש"י כאן לפרש טעם אחר שזה שאין לו כפרה אם אינו שב הוא משום 'שלא רצונו בעינן', וכיון שאינו רוצה כפרת הקרבן חסר בתנאי של רצון של בעל הקרבן.

{האם איסור אכילה ביום הכיפורים תלוי בהנאת גרונו או הנאת מעיו}

² ויש לעיין אם כוונת הרא"ש הוא גם באופן שיודע לפני יום הכיפורים שחטא מספק ואינו מתחרט אם גם באופן זה יש לו כפרת יום הכיפורים כיון שיום הכיפורים אינו צריך ידיעה. או ודאי כיון שיודע ואינו מתחרט יתכן שאין לו הכפרה ורק כיון שאם אינו יודע יש לו הכפרה אם כן אי אפשר לפרש הלשון 'אינן שבין' באופן שאינו מתחרט שהרי יום הכיפורים מכפר גם אם אינו יודע בכלל שחטא ובאופן זה יש לו כפרה הגם שאילו היה יודע לא היה מתחרט כיון שסוף כל סוף בשעת יום הכיפורים היה שוגג.

דלמא בהדי דקאכל נהמא חנקתיה אומצא [ומית] דלא הוה ליה שהות ביממא דלכפר ליה. במנחת חינוך מצוה שיג כתב שיש להסתפק באיסור אכילה ביום הכיפורים האם האיסור תלוי בהנאת גרונו כמו כל מאכלות אסורות וכמבואר להלכה בחולין קג, ב שאם אכל חצי זית והקיא וחזר ואכל עוד חצי זית חייב שעל כל פנים נהנה גרונו בשיעור כזית. או אפשר כיון ששיעור אכילה ביום הכיפורים היא בכותבת שתלוי ביתובי דעתיה, אם כן אפשר כאן לכל הדעות צריכים הנאת מעיו שבלי הנאת מעיו לא יצא מתורת עינוי. ובשו"ת חתם סופר או"ח סי' קכז כתב למעשה שאיסור אכילה ביום הכיפורים חלוק משאר איסורי אכילה ובלי הנאת מעיו אינו עובר. ובאור שמח שביתת עשור ב' א הקשה על זה מדברי הגמרא כאן שמבואר להדיא שגם איסור אכילה ביום הכיפורים תלוי במעשה האכילה בלבד בהנאת גרונו ואין צורך בהנאת מעיו, שכאן הרי מת בחניקה במעשה אכילה ונמצא שעדיין לא נהנה מעיו באכילה זו ואף על פי כן חייב כרת. וכן הקשה בשו"ת אחיעזר ח"ג סי' סא.

ובעיקר השאלה יש ליישב קצת עפ"י הערל"נ שדקדק בלשון הגמ' דאכל נהמא וכו', וע' ברכת הזבח מגמ' שבועות יג, ב דלא גרסינן אלא חנקתיה אומצא. וע' ערל"נ דאפשר בעינן אכילת הלחם דבלא"ה הוי שלא כדרך אכילה, ואולי לפי"ז י"ל דבב"א היה הנאת מעיו של הלחם ביחד עם חניקה של האומצא, ויל"ע אם שייך לומר כן בכוונת הגמ' שהיה בב"א.

ובעיקר הנידון ראה בכמה ספרי אחרונים שדנו בזה, ע' כתב סופר (או"ח סי' קיז) ושו"ת מהרש"ם (ח"א סי' קכד) וכן באפיקי ים ח"ב (סי' לא) אריכ"ד בעיקר הנידון וראיות לכאן ולכאן.

ובת' השני של הגמ' דעביד עבידתא סמוך לשקיעת החמה וכו', מבואר דכפרת יו"כ בסוף היום, וע' להלן יח, ב נידון בזה באורך אי כל רגע מכפר או לא.

{האם מספק מביאה קרבן עולה או רק חטאת}

ואלו מביאות ואינו נאכלות המפלת ואין יודע מה הפילה. פירש רש"י (ד"ה מביאה) שמביאה נמי עולת העוף מספק ומתנה וכו'. אמנם, תוספות בשבועות (ח, א ד"ה ואימא) כתבו להדיא שספק יולדת אינה מביא עולה רק חטאת העוף הבאה על הספק, וכבר עמדו שם האחרונים [רש"ש שם ועוד] על דברי התוספות שזה שלא כדברי רש"י בכריתות.

אמנם, כבר מצינו כן גבי ספק נזיר טמא, שמבואר בגמרא **בנזיר (ס, א)** שספק נזיר טמא מביא חטאת העוף הבאה על הספק. **ובתוספות (שם ד"ה תגלחת)** הקשו למה לא שנינו שמביא גם כן עולת העוף שנזיר טמא חייב להביא גם כן עולה, ויביא עולה ויתנה עליה שאם אינו נזיר טמא יהא לנדבה. **ותירצו בתוספות** שאפשר מספק לא הצריכוהו חכמים לחייבו להביא עולת העוף, כמו שלא חייבוהו לספק נזיר טהור להביא שלמים. וכן מבואר **בדברי הרמב"ם (נזירות י, ד)** גבי נזיר שספק נזיר טמא אינו מביא עולת העוף מספק, וע' כס"מ שם וכן בתו"ט פ"ח דנזיר מ"א באורך.

ובעיקר **פירש רש"י (ד"ה מביאה קרבן)** שמספק מביאה חטאת העוף אבל אינה נאכלת שאפשר אינה מחויבת בקרבן זו ונמצא מליקתה הוי כנבלה, ולכן אי אפשר לאכלה. אבל משום חולין על המזבח אין כאן חסרון כיון שבחטאת העוף אין למזבח אלא דמה וזה לא חשוב כאכילה. ורש"י הוסיף שבמסכת נזיר דף כט לומדים שחטאת העוף באה אפילו על הספק. ויש אריכות גדולה בדברי רש"י כאן ובעיקר בדבריו להלן דף כו, ב שכתב להדיא דאין איסור הבאה של עוף מספק דלא אסרה תורה אלא שחיטה ולא מליקה, ותמוה מיניה וביה שרש"י הביא הגמ' בנזיר שבעי ילפותא להביא מספק, ומוכח דאינו מותר מספק, ועכ"פ כאן הוא **שיטת רש"י** הידועה שסובר שאין שום איסור של חולין בעזרה במליקת העוף, וכן מתבאר **מדברי רש"י** בכמה מקומות שנקט כן, ע' רש"י להלן כו, ב ותמורה לד, א. **ובחידושי רבי עקיבא איגר בתמורה שם** תמה על דברי רש"י שהלא בכל מקום מצינו שיש איסור של שחיטת חולין בעזרה וכמו כן יש איסור במליקה, ולמה לא פירש רש"י שהגם שיש איסור של חולין בעזרה מחמת המליקה מכל מקום יש לימוד על זה בנזיר שלומדים שיכולים להביא חטאת העוף מספק. ובאמת **רש"י בפסחים (כה, א)** כתב כן שזה שיכולים להביא חטאת העוף מספק הוא מדרשת הגמרא בנזיר, וכן סיים רש"י כאן שבנזיר לומדים דין זה שיכולים להביא חטאת העוף מספק. וראה עוד בשיטה מקובצת להלן כו, ב, והאחרונים האריכו טובא בשיטת רש"י בזה, כיבואר בסוגיות להלן בפרק בתרא.

ורק בשטמ"ק נתקשה למה אין מתנות ביניהן גם על העולה, ופ' דעדיף להביא כ"א בנפרד, ורק בחטאת דבקושי התירה לה כנ"ל מתנות ביניהן שיהיה קרבן ודאי. וע' ערל"נ דא"כ לשון הגמ' צ"ע, דגם החטאת הוא ודאי, ולמה אמרו שמביאות קרבן א' ודאי וקרבן חטאת ספק, וע"ש. ובמראה כהן באמת כתב מה"ט להגיה שמביאות קרבן א' ודאי של חטאת העוף, ע"ש. ולפי"ז אין ראייה כלל מגמ' דמביאות עולת העוף, וא"ש שיטת התוס' והרמב"ם.